

Justis- og beredskapsavdelingen v/Lovavdelingen

Deres ref:
16/7600 ES AIK/SRY

Vår ref:
201700298-15

Dato:
07.09.2017

KRIMINALOMSORGSДИРЕКТОРАТETS SVAR PÅ HØRING AV NY STRAFFEPROSESSLOV

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) viser til Justis- og beredskapsdepartementets brev av 5. desember der Straffeprosessutvalgets utredning *NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov* (heretter Utvalget) sendes ut på høring. Vi viser videre til epost fra Lovavdelingen 6. april 2017 med fristutsettelse ut august ettersom KDI ved en feil falt ut av høringslisten da utredningen ble sendt på høring, samt epost 1. september 2017 der KDI gis ytterligere én uke utsettelse.

Høringsnotatet er videredistribuert til regionadministrasjonene i kriminalomsorgen. Disse høringsuttalelsene følger vedlagt i sin helhet, all den tid mange av de oppgaver som utføres av kriminalomsorgen i straffeprosessen i hovedsak er lagt til regionalt nivå.

1 Kriminalomsorgens myndighet i straffesaker til å treffe beslutninger og fremme begjæringer og møte for domstolene i visse tilfeller

1.1 Generelt

Kriminalomsorgen har kompetanse til å begjære fullbyrding av subsidiær fengselsstraff ved brudd (som ikke består i ny straffbar handling) på samfunnsstraff og ungdomsstraff, jf. straffegjennomføringslov (strgjfl.) § 58 andre ledd og konfliktrådsloven § 31 tredje ledd, fullbyrding av reststraff ved brudd på vilkår for prøveløslatelse, jf. strgjfl. § 44 andre ledd, samt fullbyrding av betingede dommer med vilkår om narkotikaprogram med domstolskontroll eller program mot ruspåvirket kjøring, jf. straffeloven § 39 første og annet ledd. Møteretten følger i dag av strprl. 1981 § 76 femte ledd, mens ankekompetansen følger av § 68 syvende ledd. Utvalget foreslår at de aktuelle bestemmelsene flyttes fra straffeprosessloven, og samles i ny strgjfl. § 6 a første og andre ledd:

«Kriminalomsorgens myndighet i straffesaker

Tilsatt i kriminalomsorgen kan møte for tingrett og lagmannsrett i sak som er brakt inn for domstolene av kriminalomsorgen etter § 44 annet ledd eller straffeloven §§ 39 første eller annet ledd, 52 første ledd bokstav a eller 52 c første ledd bokstav a samt i sak etter straffeprosessloven § 40-4 første ledd bokstav d.

Regionalt nivå kan treffe vedtak om anke over tingrettens dom i sak etter straffeloven §§ 39 annet ledd og 52 første ledd bokstav a.»

Kriminalomsorgen er inndelt i Kriminalomsorgsdirektoratet, regionalt nivå og lokalt nivå, jf. strgjfl § 6. Fremtidig ordlyd bør være nøytral til organiseringen av kriminalomsorgen, og – snarere enn ordlyden «[r]egionalt nivå» – inneholde ordlyden «kriminalomsorgen».

1.2 Prinsipielt om kriminalomsorgens myndighet i straffesaker

På side 189 flg. drøfter Utvalget prinsipielt hvorvidt kriminalomsorgen skal ha myndighet i saker som gjelder omgjøring av allerede idømt straff. Det heter på side 189 at denne myndigheten tidligere lå til påtalemyndigheten alene, og at prinsipielle sider ved å overføre kompetansen til kriminalomsorgen tidligere ikke er blitt drøftet. Dette er etter vår vurdering ikke helt treffende. I forarbeidene til straffegjennomføringsloven beskrives lovhistorien slik, jf. Ot.prp. nr. 5 (2000–2001), s. 140, pkt. 10.4.2:

«Fram til 1981 hadde Fengselsstyret myndigheten til å beslutte gjeninnsettelse (fullbyrding av fengselsstraffen) i forbindelse med brudd på prøveløslatelsvilkår. Myndigheten ble imidlertid lite brukt, og i NOU 1975:61 foreslo Straffelovrådet at kompetansen skulle overføres til domstolen. Forslaget var begrunnet i at dette ville *øke rettssikkerheten*, samtidig som Rådet antok at overføringen av myndighet kunne effektivisere bruken av sanksjonsreglene, og at domstolen ville få anledning til å overprøve urimelige løslatelsvilkår [vår kursivering]. Det ble videre sett på som en fordel at man gjennom denne endringen fikk parallelle regler for løslatelse på prøve og betingete dommer. Straffelovrådets forslag ble vedtatt og inntatt i fengselsloven § 40 annet ledd i form av dagens henvisning til straffeloven § 54 nr. 2.

Det har imidlertid vist seg at det nye systemet ikke har medført den effektiviseringen i bruken av sanksjonsreglene som man hadde ønsket. Den ubetingete fengselsstraffen blir fremdeles svært sjelden fullbyrdet uten at det foreligger nye straffbare forhold. Fengselslovutvalget hevdet i NOU 1988:37 at årsaken til at reaksjonspraksisen ved brudd på vilkår i prøvetiden ikke alltid har fungert tilfredsstillende dels skyldes svikt i innrapporteringsrutinene og dels politiets manglende oppfølging av vilkårsbrudd. Utvalget understreket at dette for en stor grad skyldes underbemanning i vedkommende etater.

Friomsorgsutvalget hevdet i NOU 1993:32 at prøveløslatte og betinget dømte bare helt unntaksvis blir innsatt til soning ved brudd på særvilkår, til tross for at bruddene er alvorlige og gjentatte. Utvalget mente at dagens praksis på ugunstig vis påvirker friomsorgen som rettshåndhevende myndighet, og bidrar til å svekke dens troverdighet og autoritet.»

Kompetansen til å begjære innsettelse av domfelte ved prøveløslatelse lå altså før 1981 *alene* til fengselsmyndighetene. Det er med andre ord nettopp rettssikkerheten til domfelte som har begrunnet lovgivers valg om å legge avgjørelser om innsettelse og gjeninnsettelse til domstolene. Det effektiviserende ved å legge påtalekompetansen til kriminalomsorgen lå i at tidligere bruddpraksis var uensartet, samt at kriminalomsorgen var tilbakeholdne med å rapportere brudd fordi bruddrapportene ikke på tilfredsstillende måte ble fulgt opp av andre strafferettsetater, jf.

NOU 1993:32, pkt. 7.4.4, s. 45. Til dette kommer det at konsekvensen av en innsettelse for brudd på samfunnsstraff, narkotikaprogram, program mot ruspåvirket kjøring eller prøveløslatelse, ikke er at den utmålte straff blir endret, men at straffereaksjonen fullbyrdes innen allerede fastlagte og rettskraftige rammer. Etter KDIs mening trenger en derfor ikke å oppstille de samme kravene til objektivitet og uavhengighet fra politiske myndigheter som stilles til påtalemyndigheten ved omgjøring av de nevnte straffereaksjoner eller prøveløslatelse med vilkår. Omgjøring angår *straffegjennomføring*, og hører derfor – etter KDIs mening – også i sitt innhold til innunder kriminalomsorgen.

I forlengelsen av dette synspunktet, kan det stilles spørsmål om ikke kriminalomsorgens kompetanse til å møte i retten bør utvides til også å gjelde brudd på vilkår fastsatt av retten ved prøveløslatelse fra forvaring. Oppheving eller endring av fastsatte særvilkår og gjeninnsettelse vedgår (som ellers) forvaringsdommens allerede fastlagte og rettskraftige rammer. Likevel er det i dag statsadvokaten som irettfører disse sakene. Det har utvilsomt medført en ganske annerledes bruddpraksis i forvaringssaker enn i sakene der det er kriminalomsorgen som irettfører brudd. Det er eksempelvis en klart høyere terskel for gjeninnsettelse av forvaringsdømte som alvorlig og gjentatt bryter prøveløslatelsesvilkår (jf. eksempelvis HR-2017-969-A), enn løslatte fra ubetingede fengselsstraffer eller personer med vilkår for fullbyrdingsutsettelse (jf. eksempelvis Rt-2000-1441), selv om det presumptivt er forvaringsdømte som må anses som den farligste gruppen domfelte. Dette er ikke konsekvent, og KDI synes det er på sin plass å vurdere om ikke kriminalomsorgen også skal følge opp disse sakene for retten. KDI ønsker imidlertid ikke å foreslå at kriminalomsorgen tar seg av saker om forlengelse av forvaringsstraffens tidsramme. Endring av fastlagte og rettskraftige rammer, slik en forlengelse av forvaringsstraffens tidsramme vil være, må naturlig nok irettføres av påtalemyndigheten.

1.3 *Omgjøring av ungdomsstraff*

Ved omgjøring av samfunnsstraff sikres domfeltes rettssikkerhet gjennom detaljerte rutiner for saksbehandlingen, noe som i sin tur sikrer likebehandling av domfelte som innsettes i fengsel for brudd på samfunnsstraff, jf. Ot.prp. nr. 5 (2000–2001), s. 142, pkt. 10.4.5. Om domfelte har gjennomført fem samfunnsstrafftimer, skal domfelte i utgangspunktet¹ bare ha fem dager fradrag i den subsidiære fengselsstraffen, jf. Rt-2011-657. Inntil nylig har retten således vært avskåret fra å gjøre deler av den subsidiære fengselsstraffen til betinget fengsel, jf. Rt-2004-654, avsnitt 20:

«Alternativet med å dele den subsidiære fengselsstraffen i en ubetinget og en betinget del, ser jeg som noe annet enn delvis fullbyrdelse av den subsidiære fengselsstraff. Denne straff er en integrerende del av samfunnsstraffen, og dersom den subsidiære straffen helt eller delvis kommer til fullbyrdelse, kan det - som jeg har pekt på - sees også som en hel eller delvis fullbyrdelse av samfunnsstraffen. Men fastsettelse av en delvis betinget straff innebærer en omgjøring av samfunnsstraffen til en prinsipielt annen reaksjon. Det kan etter min mening bare skje ved dom når vilkårsbruddet består i en ny straffbar handling, jf. § 28 b annet ledd og Rt-2002-1504.»

¹ I dom på samfunnsstraff skal retten fastsette et timetall. Timetallet skal være fra 30 til 420 timer. Normalt skal det utmåles samfunnsstraff med 30 timer for hver måned av den subsidiære fengselsstraffen (se Ot.prp.nr.5 (2000-2001) side 128). Dette forholdstallet kan fravikes. Hvis den subsidiære fengselsstraffen er kort, kan det ofte være hensiktsmessig å fastsette et timetall på noe mer enn 30 timer per måned. Dette er særlig aktuelt når retten er i tvil om samfunnsstraff er en tilstrekkelig reaksjon, se for eksempel Rt-2003-320. I slike tilfeller vil den enkelte samfunnsstrafftimen følgelig være «verdt» mer enn én dag fengsel.

Høyesterett (HR-2016-799-A) har nylig modifisert denne omgjøringsregelen. Den subsidiære fengselsstraffen vil derved kunne betinges i helt spesielle situasjoner, hvor myndighetsfeil ikke kan kompenseres på en annen hensiktsmessig måte eller overfor gjerningspersoner under 18 år. Det er god grunn til å tro at denne unntaksregelen ofte vil komme til anvendelse ved brudd på ungdomsstraff: Ungdomsstraffen angis ikke som et visst antall timer, slik at det er svært utfordrende for kriminalomsorgen å kunne angi hvilket fradrag den ungdomsstraffdømte er berettiget til ved omgjøring. Forutsetningen (dvs. timerammen i samfunnsstraffen) for å etablere de samme gode og forutberegnelige rutiner for saksbehandlingen som i samfunnsstraffen, er ikke til stede. Det kan derfor vanskelig sies at omgjøring av ungdomsstraff (som en samfunnsstraff) dreier seg om omgjøring og fullbyrding innenfor de rammer som er fastlagt ved rettskraftig dom.

KDI vil anbefale en revisjon av ungdomsstraffordningen der det blant annet fastsettes at den subsidiære straffen skal svare til fengselsstraffen i sin helhet eller den delen som ellers ville vært ubetinget, jf. strl. § 52b første ledd bokstav b's ordlyd «fengselsstraff».

1.4 Adgang til å anke i sak om brudd på vilkår for ungdomsstraff

Det må være feil at bestemmelsens andre ledd ikke nevner at kriminalomsorgen har ankekompetanse i sak om brudd på vilkår for ungdomsstraff (strl. § 52 c første ledd bokstav a), sml. Rt. 2006 s. 1259.

1.5 Flytting av bestemmelser fra straffeprosessloven til straffegjennomføringsloven

KDI støtter Utvalgets forslag om å flytte bestemmelsene om kriminalomsorgens myndighet i straffesaker til straffegjennomføringsloven. Det synliggjør at omgjøring i utgangspunktet dreier seg om strafffullbyrding – ikke straffutmåling.

1.6 Legfolks deltakelse i omgjøringssaker

Ved brudd på vilkår for fullbyrdingsutsettelse og brudd på vilkår for samfunnsstraff deltar ikke meddommere, jf. straffeprosessloven § 332 tredje ledd. Denne reservasjonen er ikke tatt inn i Utvalgets forslag til ny § 5-6 (2) (b). Utvalget synes derimot å anbefale at lagmannsretten settes med meddommere i alle anker over straffutmålingen, se høringsnotatet s. 239.

Kriminalomsorgen region vest kan ikke se at hensynet bak bruk av meddommere ikke gjør seg gjeldende i samme grad som ved ordinær straffutmåling. KDI er enig dette.

Det er for øvrig ikke blitt utformet noen særregel på dette punkt for saker om brudd på vilkår i sak om ungdomsstraff etter straffeloven av 2005 § 52c, verken i eksisterende strprl. § 332 tredje ledd eller etter Utvalgets forslag til ny § 5-6.

2 Personundersøkelser

2.1 Generelt

Utvalgets forslag til § 16-1 lyder slik:

«Personundersøkelse

(1) Personundersøkelse er innhenting og systematisering av opplysninger om mistenktes personlighet, livsforhold og fremtidsutsikter, og skal gjennomføres når

a) det har betydning for sakens opplysning, eller

b) mistenkte var under 18 år på handlingstidspunktet, med mindre det er klart uhensiktsmessig, eller saken gjelder ikke vedtatt forelegg eller påtaleunntatelse som bringes inn for retten.

(2) Påtalemyndigheten kan beslutte at det skal gjennomføres personundersøkelse.

(3) Personundersøkelsen utføres av en person hos eller utpekt av Kriminalomsorgen. Kriminalomsorgen fører register over personundersøkelser.

(4) Mistenkte skal varsles om at det er besluttet å foreta personundersøkelse, og plikter å møte etter innkalling.»

Kriminalomsorgen har utarbeidet personundersøkelser til bruk i straffesaker i om lag 100 år, jf. reglene utferdiget av Justisdepartementet 13. januar 1921 som første gang hjemlet personundersøkelser av siktede i Norge. Det er derfor både gledelig og riktig at Utvalget nå foreslår å videreføre ordningen med personundersøkelser, samt at det er kriminalomsorgen som også i fremtiden skal utarbeide personundersøkelser, sml. strprl. 1981 § 163 som åpner for at «retten oppnevner en bestemt person til å foreta undersøkelsen».ⁱⁱ

2.2 Personundersøkelsens formål og virkeområde

I utvalgets forslag til § 16-1 (1) (a) heter det:

«Personundersøkelse er innhenting og systematisering av opplysninger om mistenktes personlighet, livsforhold og fremtidsutsikter, og skal gjennomføres når ... det har betydning for sakens opplysning».

Definisjonen svarer til strprl. 1981 § 161 andre ledds ordlyd om at «[f]ormålet med personundersøkelsen er å skaffe opplysninger om den siktedes personlighet, livsforhold og fremtidsmuligheter til bruk for avgjørelsen av saken.»

Forslaget viderefører ikke § 161 første ledd om at personundersøkelse som regel skal innhentes når «det antas å ha betydning for avgjørelsen om straff eller andre forholdsregler. Det må derfor spørres om Utvalget ikke derved utvider personundersøkelsens virkeområde, jf. ordlyden i forslaget til § 16 (1) og særmerknadene til bestemmelsen (s. 607 og 608) hvor det står at en personundersøkelse kan ha relevans for skyldspørsmålet, for eksempel dersom saken reiser spørsmål om hvorvidt mistenkte har forstått at vedkommende objektivt sett har medvirket til et lovbrudd. KDI forstår ikke utvalget slik. Tradisjonelt har ikke personundersøkelsen tatt sikte på innhenting av faktiske opplysninger som gjelder skyldspørsmålet, jf. eksempelvis Norges vernesambands rettleiding for personundersøkere av 1968 (inntatt i NOU 1975: 61, s. 151):

«Personundersøkelsen har i n t e t med etterforskningen av det straffbare forholdet å gjøre. Hvis det i forbindelse med den fremkommer opplysninger om hvem som har begått forbrytelsen, omfanget av den, bevisene for den m.v. bør undersøkeren henstille til vedkommende å meddele opplysningene til politiet. Etter avtale med vedkommende kan ... [kriminalomsorgen] særskilt gjøre politiet oppmerksom på de nevnte forhold, men dette skal ikke gjøres i selve personundersøkelsen»

ⁱⁱ Fram til 1992 hadde også barnevernsnemnda slik kompetanse, jf. Ot.prp.nr.44 (1991-1992), side 122

Dette er et prinsipp som etter KDIs vurdering også bør opprettholdes i fremtiden. Personundersøkelsen bør ikke benyttes til å innhente opplysninger som gjelder skyldspørsmålet.

KDI mener samtidig at det er på tide å utvide personundersøkelsens virkeområde i andre retninger, slik Utvalget foreslår ved å ta eksplisitt inn i straffeprosessloven at kriminalomsorgen skal ha tilgang til personundersøkelsen under *straffegjennomføringen*, jf. pkt. 2.10. Personundersøkelsen som rekvireres i narkotikaprogram, er eksempelvis sentral både før og etter at straffedom er avsagt, fordi det i personundersøkelsen vil foreligge en skisse over hensiktsmessige og realistiske tiltak som skal gjennomføres i narkotikaprogrammet. For domfelte under 18 år er det dessuten slik at personundersøkelse som er foretatt etter straffeprosessloven § 161 a, skal danne grunnlag for både valg av gjennomføringsform og andre avgjørelser om straffegjennomføringen, jf. strgfjl. § 10 femte ledd første setning.

Slik Utvalget har utformet lovens ordlyd, skulle det i fremtiden heller ikke være noe i veien for at påtalemyndigheten rekvirerer personundersøkelser med sikte på avgjørelsen av for eksempel fengslingsspørsmålet, jf. pkt. 2.4.

2.3 Personundersøkelser under varetekt

Varetektsutvalget (NOU 1980:28 Varetektsfengsling, s. 79) mente det kunne være grunn til å vurdere innføring av en særlig undersøkelsesprosedyre i forbindelse med varetektsfengsling. Undersøkelsen kunne foretas før fengslingsspørsmålet avgjøres eller i den første tid under varetektsoppholdet. Formålet med personundersøkelsen burde være å kartlegge siktedes personlige-, skole-, arbeids- og familiemessige bakgrunn, bl.a. med sikte på å kunne vurdere faren for mulige skadevirkninger under varetektsoppholdet og eventuelt behandlings- eller skolemessig behov, samt mulige alternative tiltak til varetektsfengsling. Et slikt undersøkelsesopplegg ville kunne være av betydning for dommeren når fengslingsspørsmålet skulle avgjøres. Etter Varetektsutvalget mening var det ikke sjelden lite å bygge på når det gjelder forhold som ligger utenfor det siktelsen gjelder. En personundersøkelse på et så tidlig stadium i straffeprosessen vil formodentlig også kunne legge bedre til rette for elektronisk kontroll som varetektssurrogat, jf. pkt. 5.

2.4 Systematisering av opplysninger

Det er domstolens og påtalemyndighetens sak å foreta den nødvendige avveiningen mellom de kryssende hensyn som gjør seg gjeldende i straffutmålingen, jf. NUT 1969:3, s. 232. Det fremgår derfor av strprl. 1981 § 161 andre ledd at formålet med en personundersøkelse er «å skaffe opplysninger». I dette ligger det at kriminalomsorgen som et utgangspunkt skal begrense seg til å *tilveiebringe* opplysninger, for så å overlate til påtalemyndigheten og domstolen å foreta en *vurdering* av hvilken betydning disse opplysningene skal tillegges oppimot øvrige straffutmålingsmomenter. Ordlyden «systematisering» i utvalgets forslag til § 16-1 (1) er ny, og kan tolkes som at kriminalomsorgen nå til en viss grad skal analysere, ordne eller skape sammenheng i de opplysningene som innhentes, jf. likevel høringsnotatet s. 607:

«Det tilligger ikke den som utfører undersøkelsen, å vurdere om og i tilfelle hvilken reaksjon mistenkte eventuelt bør møtes med, men har vedkommende utreder kunnskap om straffegjennomføring eller kjennskap til mistenkte, og derfor særlig forutsetning for å si noe om dette spørsmålet, bør også dette kunne omfattes av mandatet.»

En personundersøkelse utført av kriminalomsorgen vil regelmessig være utført av en person med kunnskap om straffegjennomføring, og, sånn sett, av en person med særlige forutsetninger for å si noe om reaksjonsspørsmålet. Ved utformingen av personundersøkelser med sikte på program mot ruspåvirket kjøring eller narkotikaprogram med domstolskontroll, vil kriminalomsorgen

alltid avgi en uttalelse om straffereaksjonen, dvs. egnethet. Ordlyden «systematisering» innebærer sånn sett en kodifisering av gjeldende praksis.

2.5 Personundersøkelse for mindreårige

Utvalget har valgt ikke å videreføre «siktede» som koblingsord i ny straffeprosesslov, jf. høringsnotatet pkt. 927, s. 206. Slik forslaget til § 16-1 (1) bokstav b fremstår i dag kan det derfor se ut som om Utvalget utvider påtalemyndighetens forpliktelse til å innhente personundersøkelser av mindreårige, jf. dagens reservasjon i strprl. 161a «[d]ersom det tas ut tiltale mot den mindreårige».

Tanken bak strprl. § 161 a, som i dag hjemler innhenting av personundersøkelse for mindreårige, er at det «kan» gjennomføres en personundersøkelse allerede på siktelsestidspunktet, men da etter en konkret vurdering fra påtalemyndigheten, og at det «skal» foretas slik undersøkelse før saken pådømmes i domstolen, altså der det er tatt ut tiltale mot en mindreårig. Det er med andre ord tiltalen som utløser plikten til å foreta en personundersøkelse, se Prop.135 L (2010-2011), pkt. 8.3.3, s. 83. Om «mistenkte» skal beholdes i bestemmelsen, bør derfor en reservasjon innarbeides i bestemmelsens ordlyd, sml. Riksadvokatens retningslinjer 14. desember 2014 om at påtalemyndigheten kan «la være å innhente personundersøkelse for mindreårig dersom det foreligger andre utredninger/vurderinger av ungdommen som gir den påtaleansvarlige et tilstrekkelig godt grunnlag for å treffe avgjørelse i saken».

2.6 Beslutningskompetanse

Etter andre ledd kan påtalemyndigheten beslutte at det skal gjennomføres personundersøkelse. I tråd med den generelle reguleringen kan også retten beslutte undersøkelse når den har saken til behandling, og den mener det er av betydning for sakens opplysning, jf. høringsnotatet s. 608. KDI ser derfor ingen grunn til at rettens kompetanse ikke skal nevnes eksplisitt i bestemmelsen, slik som i dag.

KDI foreslår videre at også kriminalomsorgen gis eksplisitt adgang (lik den Utvalget foreslår) i straffeprosessloven eller straffegjennomføringsloven til å rekvirere personundersøkelser der det har betydning for sakens opplysning, eksempelvis ved omgjøring av ungdomsstraff, jf. Kriminalomsorgen region nord og østs høringsuttalelser.

2.7 Samtykke fra mistenkte til personundersøkelsen

Etter gjeldende rett er påtalemyndighetens beslutningsmyndighet begrenset til tilfeller der «siktede har tilstått, eller når han samtykker i undersøkelsen, eller når undersøkelsen skal være til bruk ved behandlingen av anke over fastsettingen av straff eller andre forholdsregler», jf. § 162. Utvalget foreslår å gi påtalemyndigheten generell beslutningsmyndighet, med den følge at siktede ikke lenger kan nekte personundersøkelse.

Siktede personer vil som oftest samtykke til personundersøkelsen og opphevelse av andre organers taushetsplikt overfor kriminalomsorgen. Likevel er det ikke helt upraktisk at siktede eller tiltalte motsetter seg en personundersøkelse.ⁱⁱⁱ Personundersøkelsen vil i slike saker bli noe mer sparsommelig enn ellers. Det bør derfor vurderes om det skal være mulig – ved rettens beslutning om personundersøkelse – å oppheve andre offentlige myndigheters taushetsplikt overfor kriminalomsorgen der domfelte nekter å medvirke til personundersøkelsen, jf. pkt. 2.8 om opphevelse av taushetsplikten.

ⁱⁱⁱ Høyesteretts dom inntatt i Rt-2006-309 illustrerer dette. Tiltalte lykkes i første omgang å blokkere dom på forvaring ved å nekte personundersøkelse.

2.8 Spørsmålet om opphevelse av taushetsplikten i visse tilfeller

Komiteen til revisjon av straffeprosessloven (NUT 1969:3) foreslo i sin tid en langt mer inngripende personundersøkelse enn dagens personundersøkelse, ved at andre myndigheter på begjæring fra kriminalomsorgen skulle gi opplysninger om siktede uten hinder av taushetsplikt. Denne innskrenkningen av taushetsplikten ble også vedtatt, jf Ot. prp. nr. 35 (1978-1979, jf. Innst. O. nr. 37 (1980-1981)), men senere opphevet, jf. Ot. prp.nr.53 (1983-1984), pkt. 6.3., side 161 flg. Resultatet ble en mindre inngripende personundersøkelse enn det Straffeprosesslovkomiteen opprinnelig hadde forutsatt i sitt forslag, jf. strprl. § 162 som bestemmer at påtalemyndigheten bare kan gjøre vedtak om personundersøkelse i visse tilfeller. Ellers skal beslutningen i dag treffes av retten. Departementet bør som nevnt ovenfor vurdere å åpne opp for at retten kan beslutte en noe mer inngripende personundersøkelse enn påtalemyndigheten, slik at kriminalomsorgen kan innhente personopplysninger uten hinder av taushetsplikten, jf. pkt. 2.8. En slik kompetanseregulering vil være i samsvar med vitnereglene, jf. strprl. 1981 § 118 hvor det er retten som i siste omgang avgjør om en offentlig tjenestemann skal forklare seg uten hinder av taushetsplikt, en regel som opprettholdes av Utvalget i forslaget til nye §§ 8-3 og 8-6.

2.9 Tilgang til personundersøkelsen

Kriminalomsorgens fagsystemer vil fortsette å inneholde en elektronisk kopi av alle sakens dokumenter etter at personundersøkelsen er overlevert til påtalemyndigheten. Denne databehandlingen er hjemlet i strgjfl. § 4c som bestemmer at kriminalomsorgen kan behandle personopplysninger om siktede eller tiltalte som underlegges personundersøkelse, og at formålet med dette kan være å «planlegge, administrere og gjennomføre reaksjoner ... etter straffegjennomføringsloven § 1». KDI støtter Utvalgets forslag som en påminnelse om at kriminalomsorgen behandler og kan behandle slik data.

2.10 Bruk av tvang for fremstilling til personundersøkelse

Utvalget er gjort kjent med at det er et problem og nokså ressurskrevende at det ikke er gitt hjemmel for å fremstille den som etterforskes for lovbrudd, for en prejudisiell undersøkelse med sikte på å avklare om det er behov for full psykiatrisk undersøkelse, jf. straffeprosessloven § 165 fjerde ledd. Gruppen det gjelder, unnlater i utstrakt grad å respondere på innkallinger og å møte opp til undersøkelse. Av samme grunn foreslår utvalget at det bør være adgang til politimessig pågripelse og fremstilling av mistenkte til personundersøkelse, jf. § 15-7 (2).

Også Friomsorgsutvalget (NOU 1992: 32, pkt. 4.4, s 20) foreslo at domfelte som nektet å la seg personundersøkes skulle kunne fremstilles for kriminalomsorgen. Tanken var at siktedes standpunkt til om en personundersøkelse skulle gjennomføres, ville kunne endres på friomsorgskontoret, hvis siktede ved fremstilling fikk informasjon om hva en undersøkelse konkret kan og vil innebære. KDI stiller seg bak denne begrunnelsen og Utvalgets forslag.

2.11 Habilitet

Strprl. 1981 fastslår i § 163 annet ledd at «som personundersøker kan ingen gjøre tjeneste når han etter domstolsloven § 106 eller § 108 ville være ugildt som dommer». Utvalget viser til at det er ikke lenger er behov for en slik særskilt habilitetsbestemmelse, ettersom det er lagt til kriminalomsorgen å utføre undersøkelsen eller utpeke den som skal gjennomføre undersøkelsen, og da gjelder habilitetsreglene etter forvaltningsloven, jf. straffegjennomføringsloven § 7, jf. forvaltningsloven § 6. KDI er enig i dette synspunktet, samt at forvaltningslovens regler vil ivareta de krav til habilitet som må stilles til personundersøker.

3 Straffeprosesslovens fullbyrdingsregler

3.1 Iverksettelse av fullbyrding

Utvalgets forslag til § 40-2 (1) (a) lyder slik:

«(1) Fullbyrding iverksettes av

a) Kriminalomsorgen når det gjelder frihetsstraff, samfunnsstraff og ungdomsstraff».

KDI legger til grunn at begrepet «friettsstraff» dekker alle de frihetsberøvende straffereaksjoner som gjennomføres av kriminalomsorgen (dvs. fengselsstraff, forvaring og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov, jf. strgf. § 1). Begrepet samfunnsstraff knytter seg i sin ordlyd bare til straffarten samfunnsstraff, men må også forstås dithen at kriminalomsorgen står for iverksettelsen av betingede dommer med særvilkår om narkotikaprogram og program mot ruspåvirket kjøring (da begrepet samfunnsstraff ved utformingen av straffegjennomføringsloven ble forstått som alle straffereaksjoner som fullbyrdes ute i samfunnet og i varierende grad er frihetsbegrensende, jf. St.meld. nr. 27 (1997-98), pkt. 1.3.3). Kriminalomsorgen står imidlertid ikke for iverksettelsen av ungdomsstraffer og ungdomsoppfølginger. Vi foreslår derfor at det i stedet gis hjemmel til konfliktrådet eller ungdomskordinator for å iverksette disse straffereaksjonene, jf. Kriminalomsorgen region vests høringsuttalelse.

Et særskilt spørsmål Utvalget har tatt opp (s. 457) er om det er grunn til å videreføre ordningen med særskilt fullbyrdingsordre fra påtalemyndigheten. Av straffeprosessloven § 455 første ledd følger det i dag at statsadvokaten skal fatte vedtak om fullbyrding av dom i saker der ikke påtalemyndigheten i politiet har tatt ut tiltale etter § 67 annet ledd eller saken er avgjort ved forelegg. Etter utvalgets forslag skal straffedommer iverksettes straks de er rettskraftige. KDI forutsetter i så fall at kriminalomsorgen etter anmodning fra påtalemyndigheten skal/kan unnlate iverksettelse. I praksis har kravet om fullbyrdesordere fungert som en sikkerhetsventil. Såfremt vedkommende myndighet kaller tilbake ordre om fullbyrdes vil den innsatte løslates. Dette er praktisk for påtalemyndigheten der det har vist seg at straffutmålingspraksis er på avveie, saker om dobbeltsstraff, etc.

3.2 Utsettelse av fullbyrding

Utvalgets forslag til § 40-2 (2) og (3) lyder slik:

(2) Iverksetting skal utsettes

a) når fullbyrding av frihetsstraff eller samfunnsstraff er utilrådelig på grunn av domfeltes psykiske tilstand eller helse for øvrig, eller

b) frem til søknad om benådning er behandlet, dersom påtalemyndigheten eller den dømmende rett har anbefalt at straffen ettergis eller gjøres betinget.

(3) Iverksetting kan utsettes av

a) den dømmende rett eller ankesdomstolen når det er spørsmål om å fremme en for sent fremsatt anke over dom til behandling etter § 37-4 femte ledd, eller en begjæring om gjenåpning er tatt til følge,

b) departementet når en begjæring om benådning er til behandling,

c) departementet i en prøveperiode på inntil 1 år når særlige forhold tilsier det og domfelte samtykker, eller

d) Kriminalomsorgen når særlige forhold tilsier det.

Utsettelse etter bokstav c kan forlenges. Utsettelse etter bokstav d kan gjøres betinget av sikkerhetsstillelse eller andre vilkår.»

Bestemmelsen er utformet på en måte som skaper noe forvirring om kompetanseforholdene, jf. Kriminalomsorgen region vests høringsuttalelse. Strprl. § 459 fjerde ledd slår fast at kriminalomsorgen treffer vedtak om soningsutsettelse etter alle de hjemler som følger av strprl. 1981 § 459. KDI antar likevel at utvalgets forslag til ordlyd «når særlige forhold tilsier det» i § 40-2 (3) (d) omfatter de samme utsettelsesgrunner som i dag, jf. strprl. § 459, dvs. (i) alvorlig sinnslidende (ii) hans helsetilstand ellers gjør fullbyrding utilrådelig, og (iii) vektige grunner.

Når det gjelder selve vilkårsutformingen ønsker KDI å påpeke at ordlyden «utilrådelig på grunn av domfeltes psykiske tilstand eller helse for øvrig» må forstås dithen at det åpnes opp for en viss grad av relativisering. At det er utilrådelig at vedkommende soner ved fengsel med høyere sikkerhet betyr nødvendigvis ikke at det er utilrådelig at vedkommende soner sin dom i institusjon etter strgjfl. § 12.

Det følger av § 40-2 (2) at kriminalomsorgen kan gi utsettelse av dom på ungdomsstraff etter strl. § 28c. Kriminalomsorgen iverksetter – som nevnt – ikke dommer på ungdomsstraff. KDI ser likevel at det kan være gode grunner^{iv} til at kriminalomsorgen påtar seg denne oppgaven, men viser til at utsettelse av denne typen straffereaksjon allerede reguleres i konfliktrådsloven § 30 (Utsatt gjennomføring).

3.3 Saksbehandlingsreglene ved soningsutsettelse

Utvalgets forslag til strgjfl § 6 a tredje og fjerde ledd lyder slik:

«Regionalt nivå treffer vedtak om iverksetting etter straffeprosessloven § 40-2.

Reglene i straffeprosessloven gjelder tilsvarende.»

Det heter i forslaget at reglene i straffeprosessloven gjelder tilsvarende i alle saker der kriminalomsorgen opptrer i straffeprosessen. KDI foreslår at det presiseres at forvaltningsloven gis anvendelse i saker om «utsettelse», jf. strprl. § 461 fjerde ledd.

3.4 Pålegg om oppmøte til fullbyrding og avhenting av domfelte som ikke møter til straffegjennomføring

Utvalgets forslag til § 40-3 lyder slik:

«Pålegg om oppmøte til fullbyrding. Avhenting

(1) Fullbyrding av straff overfor noen som er på frifot, skal skje ved pålegg om å møte til fastsatt tid og sted for å påbegynne gjennomføringen.

^{iv} Konfliktrådets avgjørelser vil ikke kunne påklages, jf. konfliktrådsforskriften § 10. Det stiller den ungdomsstraffdømte i en dårligere rettssikkerhetsmessig posisjon enn de som idømmes andre straffereaksjoner, hvor spørsmålet om utsettelse er regulert i straffeprosessloven med mulighet for domstolsprøving.

(2) Unnlater noen å etterkomme pålegg etter første ledd, kan vedkommende på kriminalomsorgens begjæring avhentes av politiet for å iverksette fullbyrding.»

3.4.1 Saksbehandlingsregler ved pålegg

Pålegg om straffegjennomføring er av kriminalomsorgen ikke blitt regnet som et enkeltvedtak, med tilhørende adgang til å klage på fastsatt tid og sted for straffegjennomføring, jf. strgfjl. § 7 bokstav f der det heter at beslutning om innsettelse i fengsel etter § 11 ikke kan påklages. Utvalgets forslag om at kriminalomsorgen treffer «vedtak» om iverksetting tilsier i sin ordlyd det motsatte. Om strgfjl. § 6a videreføres i tråd med Utvalgets forslag bør det tas inn i forvaltningslovsforskriften §§ 21 og 30 eller strgfjl. § 7 at begrunnelsesplikten (forvaltningsloven § 24 første og annet ledd) og klageretten (forvaltningsloven § 28 første ledd) ikke gjelder for kriminalomsorgens pålegg om oppmøte til fullbyrding av straff.

3.4.2 Formkrav til kriminalomsorgens innkallinger. Effektivisering.

Ordlyden «meddeler» i strprl. 1981 § 461 er en henvisning til domstolloven § 186, dvs. at kriminalomsorgen i utgangspunktet ikke behøver å formidle pålegget om straffegjennomføring på den formbundne måten (forkynning). Pålegget kan dermed i utgangspunktet gis på den måten kriminalomsorgen finner hensiktsmessig, eksempelvis i vanlig brev, rekommandert forsendelse, over telefonen, SMS, e-post, digital postkasse, melding i Altinn, e.l. Ordlyden «meddeler» utgjør med andre ord en viktig presisering og kobling til domstolovens bestemmelser om meddelelse.

I praksis sendes innkallingen av domfelte til straffegjennomføring som vanlig brev med vedlagt frankert konvolutt med mottakskvittering. Domfelte skal underskrive og returnere denne innen en uke eller ta kontakt med kriminalomsorgen på annen måte innen en uke. Hvis ikke svarslippen kommer i retur eller domfelte tar kontakt på annen måte, skal kriminalomsorgen meddele innkallingen på annen hensiktsmessig måte, og når sakens art eller omstendighetene for øvrig tilsier det bør innkallingen forkynnes. Oppnås ikke kontakt med domfelte, vil domfelte etterlyses hos politiet. Denne fremgangsmåten er forskriftsregulert, jf. forskrift om fullbyrding av straff § 2 femte ledd slik at kriminalomsorgen likevel ikke står så fritt til å velge meddelelsesform slik domstoloven åpner for.

I dag finnes sikre ordninger for digital kommunikasjon mellom myndighetene og borgerne. I fremtiden bør også innkalling til straffegjennomføring skje på denne måten. En slik kommunikasjonskanal vil være minst like god som gjeldende praksis med meddelelse eller forkynning av soningsinnkallinger. Dette må i så fall hjemles og forskriftsreguleres. Etter KDIs mening bør det derfor vurderes om ikke kriminalomsorgen skal tas inn i Utvalgets forslag til domstolloven § 163 a, på lik linje med øvrige offentlige myndigheter som nevnt i forslaget (de alminnelige domstoler, jordskifterettene, forbrukertvistutvalget, fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, påtalemyndigheten, namsmenn, lensmenn, namsfogder, politistasjoner med sivile rettspleieoppgaver og fylkesmenn.) Forslaget vil åpne for å både forkynne og meddele soningsinnkallinger gjennom internettportal, samt nærmere regulering av dette (informasjonssikkerhet, internkontroll, (tilsigelses)fristavbrytelse, etc.). Det må også kunne antas at elektronisk meddelelse av soningsinnkallingen vil bidra til å redusere det i dag relativt høyt antallet domfelte som er på frifot til tross for at innkalling til straffegjennomføring er sendt vedkommendes adresse, jf. tabell under, dvs. personer som formodentlig har reist til sitt hjemland, domfelte som bevisst gjør seg utilgjengelig for kriminalomsorgen, ikke åpner post, ikke har telefon, domfelte uten fast bopel, etc. Dagens ordning tar ikke høyde for denne gruppen domfelte.

Tabell: Oversikt over antall etterlyste personer for straffegjennomføring. Utenlandske statsborgere.

Årsak til etterlysning	Antall	Har ikke norsk fødselsnummer	Andel uten norsk fødselsnummer
Gjennomføring av straff	596	232	39 %
Gjennomføring av subsidiær bøtStraff	389	209	54 %
Totalt	985	441	45 %

Kilde: Kriminalomsorgens system for Booking

3.4.3 Adgang til avhenting av domfelte

I henhold til strprl. 1981 § 461 andre ledd andre punktum kan domfelte avhentes av politiet (1) dersom domfelte unnlater å etterkomme pålegg om å fremstille seg, (2) uteblir under gjennomføringen eller (3) det før påbegynt soning er grunn til å tro at han vil unndra seg fullbyrdingen av straff. Bare førstnevnte typetilfelle er tatt med i Utvalgets lovforslag. Det må presiseres i ny lov at domfelte også kan avhentes av politiet om vedkommende uteblir under gjennomføringen eller det før påbegynt soning er grunn til å tro at han vil unndra seg fullbyrdingen av straff, jf. strprl. 1981 § 461 andre ledd andre setning. Det bør også presiseres (eventuelt i forarbeidene) hva som kreves for at det er «grunn til å tro at han vil unndra seg fullbyrdingen av straff». Etter KDIs mening må det være tilstrekkelig at vedkommende har gjort seg utilgjengelig for kriminalomsorgens forsøk på innkalling, jf. pkt. 3.4.3. I slike tilfeller kan det heller ikke være slik at domfelte som er på frifot skal ha tre ukers frist, jf. forskrift om fullbyrding § 3 som sier at dato for fremmøte til straffefullbyrding skal ikke settes mindre enn tre uker fra innkallingen antas å være kommet frem til domfelte.

3.5 Tvist om fullbyrding.

Utvalgets forslag til § 40-4 (1) bokstav d lyder slik:

«Tvist om fullbyrding. Fastsetting av straff ved utlevering

(1) Den som straff skal fullbyrdes overfor, kan kreve at retten avgjør tvist om

...

d) hvorvidt vedkommende er i en tilstand som nevnt i § 40-2 annet ledd bokstav a.»

Vi viser til Kriminalomsorgen region vests høringsuttalelse, og forutsetter som regionadministrasjonen at kriminalomsorgens kompetanse til å påanke rettens beslutning om soningsutsettelse følger av utkastet til § 37-1 andre setning hvor det fremgår at anke kan inngis av enhver som har rettslig interesse i det.

4 Restriksjoner under pågrepelse og fengsling. Isolasjon

Det følger i dag av strgjfl. kap 4 at kriminalomsorgen ikke kan pålegge varetektsfengslede andre innskrenkninger i friheten enn det som er nødvendig for å sikre formålet med fengslingen eller for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengslet. Skadelige virkninger av fengslingen skal så vidt mulig forebygges, og kriminalomsorgen skal prioritere tiltak for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon etter straffeprosessloven § 186 annet ledd og § 186 a.

Utvalgets forslag til nye straffeprosessloven § 15-12 lyder slik:

«§ 15-12. Restriksjoner under pågrepelse og fengsling. Isolasjon

(1) I den utstrekning hensynet til etterforskningen i saken tilsier det, kan det besluttes at den som pågripes eller fengsles etter § 15-2, skal undergis kontroll med eller nektes helt eller delvis

- a) adgang til nyhetskilder,
- b) korrespondanse,
- c) besøk, og
- d) samvær med andre innsatte.

Mistenkte kan bare helt nektes samvær med andre innsatte når slik isolasjon antas å være av vesentlig betydning for etterforskningen.

(2) Isolasjon kan ikke besluttes for lenger enn 2 uker av gangen og kan bare unntaksvis forlenges.

(3) Besøk fra og korrespondanse med forsvareren kan ikke begrenses. Det samme gjelder kontakt med offentlig myndighet med mindre annet unntaksvis fastsettes uttrykkelig.

(4) Påtalemyndigheten kan beslutte restriksjoner etter første ledd når mistenkte er pågrepet. Retten kan overlate til påtalemyndigheten å bestemme omfang og gjennomføring av restriksjoner under fengsling.»

Bestemmelsene om restriksjoner er med dette samlet i én bestemmelse, og gir således også et bedre og mer oversiktlig bilde av de restriksjoner en varetektsinnsatt kan undergis. Dette er en fordel for kriminalomsorgen som skal *effektuer*e de aktuelle restriksjonene.

KDI er langt på vei enig i Utvalgets diskusjon av temaet isolasjon. Vår erfaring er at skjerpede reguleringer av forholdsmessighetskravet som skjer utelukkende gjennom en språklig forsterking av de generelle krav (som «tvingende» eller «strengt» nødvendig å isolere vedkommende, jf. eksempelvis strgf. § 37 andre ledd og § 38 tredje ledd), er vanskelig å håndtere i praksis og sjelden innebærer noen egentlig skranke mot restriktive tiltak. Utvalgets valg av «faste regler om de enkelte tvangstiltak i form av frister og konkrete skranke, eller anvisning på hvilke konkrete momenter som skal veie tungt i en bestemt kontekst», fremstår derfor som hensiktsmessige. KDI ønsker likevel å tilføye at foruten slike prosessuelle bestemmelser, kan også regler om *selve* effektueringen av isolasjonen være på sin plass, jf. strgf. § 37 fjerde ledd om at kriminalomsorgen fortløpende skal vurdere om det fortsatt er grunnlag for utelukkelsen. Lovgiver kan sånn sett vurdere om ikke retten «alltid» skal overlate det til påtalemyndigheten å bestemme omfang og gjennomføring av restriksjoner under fengsling, jf. § 15-12. I så fall vil politiet/påtalemyndigheten – i samråd med kriminalomsorgen – også kunne pålegges en aktivitetsplikt til fortløpende å vurdere og eventuelt lempe på de ulike *restriksjonene* (enten det dreier seg om avsondring fra nyhetskilder, korrespondanse, besøk eller samvær med andre innsatte) etterhvert som etterforskningen av det straffbare forholdet skrider frem, også i intervallene mellom varetektskjennelsene, sml. Strprl. 1981 187a og forslaget til § 15-16 (4) (a) som i sin ordlyd bare regulerer *løslatelse* når vilkårene for fengsling ikke lenger er til stede.

Straffeprosessloven 1981 berører ikke kriminalomsorgens adgang til å utelukke en varetektsfengslet person fra fellesskap med andre i forebyggende øyemed etter strgfjl. § 52, jf. § 37 (samt Ot. prp. nr. 66 (2001-2002), s. 135). Dette må presiseres av lovgiver i ny lov også.

I Høyesteretts dom inntatt i Rt. 2006 s. 1469 kom er det lagt til grunn at bestemmelsen om ekstra fradrag for varetektsfengsling ved isolasjon, jf. straffeloven § 60 første ledd 2. punktum, måtte gjelde også når isolasjonen var bestemt av fengselsmyndighetene ved plassering av innsatte i en avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Denne praksisen er senest fulgt opp i HR-2017-290-A der en mindreårig domfelt ble gitt 1043 dager fradrag i straffutmålingen for opphold ungdomsenheten ved Bjørgvin fengsel i Bergen, til tross for delvis døgkontinuerlig oppfølging av ansatte og helsepersonell. Det er etter KDIs mening lite konsekvent at domfelte som i varetektsperioden utelukkes fra andre innsatte av kriminalomsorgen for å opprettholde sikkerhet i fengselet, kan gis fradrag for dette på avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå og ungdomsenheter, men ikke i ordinære fengsler. På disse avdelingene/enhetene vil kriminalomsorgen ha et spesielt høyt fokus på å kompensere begrensninger i fengsledes fellesskap med utvidet kontakt med tilsatte og tilfredsstillende arbeids-, opplærings- og andre aktivitetstilbud og fritidssysler.

Utvalget har valgt teknologinøytrale begreper som «nyhetskilder» og «korrespondanse», jf. høringsnotatet pkt. 6.2 om teknologiens betydning for lovutforming. Det understreker behovet for å overlate det til påtalemyndigheten/politiet å bestemme omfanget og gjennomføringen av restriksjoner under fengsling. Det må forventes mange konkrete spørsmål fra kriminalomsorgen om hvilke restriksjoner som kan tillates eller ikke, eksempelvis om kringkasting uten nyhetsverdi, korrespondanse med kriminalomsorgens samarbeidspartnere, etc. kan tillates der innsatte er ilagt restriksjoner på dette.

KDI er videre enig med Utvalget i at uttrykket «delvis isolasjon» i strprl. 1981 § 186 er misvisende. Delvis isolasjon er ifølge forarbeidene utelukkelse fra en eller flere bestemte innsatte. Dette kan kriminalomsorgen løse ved at de aktuelle innsatte som skal «isoleres» fra hverandre plasseres i ulike fengsler eller adskilte deler i samme fengselsenhet, uten at de aktuelle innsatte av den grunn nektes fellesskap med andre innsatte. Det er følgelig ikke tale om noen isolasjon («solitary confinement»). Bruken av begrepet «isolasjon» kan derimot lede an til en forståelse om at kjennelsen hjemler større innskrenkninger i innsattes friheter enn det retten har besluttet som nødvendig for å sikre formålet med fengslingen.

5 Elektronisk kontroll (EK) som varetektssurrogat

Med hjemmel i straffeprosessloven § 188 nytt tredje ledd ble elektronisk kontroll som varetektssurrogat vedtatt ved lov 24. mai 2013 nr. 19, jf. Prop. 71 L (2012–2013). Straffeprosessloven § 188 nytt tredje ledd trådte imidlertid aldri i kraft, og på bakgrunn av regjeringsskiftet ble hjemmelen opphevet 15. desember 2014, jf. Prop.120 L (2013-2014). I tråd med minste inngreps prinsippet foreslår Utvalget på ny å åpne for den ordning som ble vedtatt ved lov 24. mai 2013 nr. 19.

KDI er positive til utvalgets konklusjon om å åpne for ordningen med EK som varetektsurrogat. Kriminalomsorgen har gode erfaringer med drift av elektronisk kontroll som straffegjennomføringsform gjennom 9 år, erfaringer som vil bidra til å kvalitetssikre en ordning med EK som varetektsurrogat. Den tekniske løsningen basert på radio-frekvens som benyttes for straffegjennomføring er robust og driftssikker. Kriminalomsorgen bistår også politiet i driften av omvendt voldsalarm (OVA) under ordningen med kontaktforbud med elektronisk kontroll og har gjennom dette gjort seg erfaringer med bruk av sporingsteknologi (GPS) jf. straffeloven § 57

femte ledd. Bruk av sporingsteknologi gir mulighet for elektronisk overvåking av bevegelse utenfor boligen, som for eksempel under sysselsetting eller annen hensiktsmessig aktivitet. Slik teknologi vil kunne ivareta fengslingshensyn som radio-frekvens ikke kan ivareta. Forslaget bør derfor ikke begrense seg til en gitt teknologi, men åpne både for den tradisjonelle radio-frekvensløsningen og sporingsteknologi-løsningen som varetektsurrogat.

Som Utvalget vil KDI påpeke videre at departementet i Prop. 71 L (2012-2013) forutsatte at hjemmelsgrunnlaget for fengsling var det samme som for varetektsurrogat, slik at elektronisk kontroll ikke skulle medføre økt bruk av varetekt, men være et reelt alternativ til fengsling.

Forberedelsen til en eventuell beslutning om bruk av EK som varetektsurrogat i den enkelte sak, og samarbeidet mellom påtalemyndighet, domstol og kriminalomsorgen må ellers avklares nærmere i underliggende regelverk. Kriminalomsorgen vil eksempelvis måtte foreta en egnethetsvurdering av mistenkte/innsatte før eventuell beslutning om EK som varetektsurrogat kan treffes.

Med hilsen

Marianne Vollan
direktør

Jan-Erik Sandlie
assisterende direktør